

УДК 007 : 304 : 070

ЖУРНАЛІСТСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОГЛЯДІВ ВОЛОДИМИРА ЗДОРОВЕГИ

Мирослава Рудик

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Досліджено концепцію журналістської майстерності відомого журналістикознавця, публіциста, багаторічного декана факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Йосиповича Здоровеги.

Ключові слова: Володимир Здоровега, журналістська майстерність, професіоналізм.

Журналістська майстерність — невід’ємна складова професії журналіста. Крім професійних якостей (вміння вправно і грамотно писати, оперативно реагувати на різноманітні явища дійсності, нести соціальну відповідальність за слово тощо), професія журналіст характеризується наявністю, як часто говорив В. Й. Здоровега, “Божої іскри”, таланту, особливим умінням інтерпретації дійсності, особливістю бачення реалій життя та їх словесним відтворенням у журналістському тексті. Все це — компоненти журналістської майстерності, від яких залежить якість журналістського матеріалу та його подальша доля. Тому тема журналістської майстерності є актуальною. Вона завжди цікавила як самих журналістів, так і дослідників журналістської творчості.

Питання журналістської майстерності порушували у своїх працях відомі журналістикознавці. В. Шкляр у книзі “Журналістська майстерність: поетика журналістського твору” звертає увагу на те, яким повинен бути журналістський матеріал, які засоби має використовувати автор, щоб донести свою думку до громадськості. Проблему журналістської майстерності досліджує Д. Прилюк у праці “Теорія і практика журналістської творчості. Проблеми майстерності”. Не оминає це питання й І. Михайлин у книзі “Основи журналістики”. Цінною для дослідження цієї проблематики є праця В. Горохова “Основи журналистского мастерства”. Цікавою для нас є стаття С. Слабінської “Складники журналістської майстерності у контексті власного осмислення”, у якій автор подає власну класифікацію складників журналістської майстерності, та багато інших праць, де дослідники безпосередньо чи через призму інших проблем, пов’язаних з професійною діяльністю журналістів, порушують питання журналістської майстерності.

Метою нашого дослідження є визначити, що вкладає Володимир Здоровега у поняття “журналістська майстерність”, дослідити праці Володимира Здоровеги, у яких він досліджує це складне явище.

Ми ставимо перед собою такі завдання: дослідити концепцію журналістської майстерності Володимира Здоровеги, з’ясувати її значення для розвитку української журналістики.

Новизна нашого дослідження полягає в тому, що ніхто раніше не досліджував погляди Володимира Здоровеги на журналістську майстерність, не робив спроби диференціювати складові журналістської майстерності за Володимиром Здоровегою, комплексно не досліджував публіцистичної та наукової творчості вченого.

Об’єктом нашого дослідження є поняття “журналістська майстерність” у працях Володимира Здоровеги.

Предмет дослідження — це складові журналістської майстерності за Володимиром Здоровегою.

Питанню журналістської майстерності присвячені такі праці Володимира Здоровеги: “У майстерні публіциста: Проблеми теорії психології публіцистичної майстерності”, “Мистецтво публіциста”, “Підвищення літературної майстерності — настійна вимога часу”, “Покликання і талант публіциста”, “Теорія і методика журналістської творчості”, “Феномен цікавого в журналістиці”, “Вишкіл журналістів вчора, сьогодні, завтра” та багато інших.

З розвитком засобів масової комунікації, збільшенням кількості масмедіа, поширенням глобалізаційних процесів у світі, боротьбою за першість у висвітленні подій журналістика втратила своє творче начало, перетворившись на звичайне ремесло, яке спускає з конвеєра один за одним інформаційні продукти.

Володимир Здоровега ж не уявляв журналістики без творчого процесу, завжди наполягав на журналістській майстерності як обов’язковій складовій професіоналізму. Про це свідчить і те, що професор намагався в кожному студентові відкрити “Божу іскру”. Вчений багато уваги приділив власним дослідженням феномену журналістської майстерності. Журналіст газети “Дзеркало тижня” Світлана Кабачинська зазначає: “Автор вивчає явище, надзвичайно чутливе до часу, національного характеру, темпераменту, суспільних температур: природу літературної праці в засобах масової інформації. В. Здоровега намагається вловити, зафіксувати і, даруйте за натуралізм, препарувати таку складну для визначення (бо нематеріальну, невидиму, не відчутну на дотик, та все ж — існуючу) річ, як журналістська майстерність, — найважливішу складову частину професіоналізму працівників ЗМІ”. [5] Звісно, дослідити природу журналістської майстерності вкрай складно, адже це надто специфічне явище, пов’язане з низкою особистісних характеристик у поєднанні з професійними навиками. Однак Володимир Здоровега не тільки визначає це поняття, досліджує, у чому полягає журналістська майстерність, а й дає практичні рекомендації щодо покращення журналістської майстерності у сучасних ЗМІ.

У підручнику “Теорія і методика журналістської творчості” Володимир Здоровега комплексно досліджує питання журналістської майстерності. Ця праця — це своєрідна спроба узагальнення і відшліфування раніше набутих знань, як в науці, так і на практиці. У своєму підручнику Володимир Здоровега писав: “Багато залежить від розуміння характеру журналістської творчості. Що таке

журналістика з погляду психології творчості? Дещо спрощуючи цю складну проблему, можна сказати, що творчість — це така діяльність, у результаті якої народжується щось нове, досі невідоме, цінне, суспільно корисне” [2, с. 18].

Вчений наголошував на практичному застосуванні журналістської творчості, яке повинно вилитися у суспільно важливу справу. Володимир Здоровега слушно зауважує: “Ще одна характерна ознака журналістики як виду творчості — її практична спрямованість на досягнення певних результатів як у сфері свідомості, так і практичних вчинків конкретної людини, групи людей, органів влади, громадських організацій тощо. Іншими словами йдеться про результативність преси” [2, с. 16].

З цих слів бачимо, що Володимир Здоровега розглядає журналістську майстерність насамперед в ефективності журналістського твору, його змістовому наповненні, у відповідальній місії перед суспільством.

Володимир Здоровега визначає: “Журналістська праця — не просто вміння вправно написати замітку чи статтю, хоч ці ази ремесла треба засвоїти, а своєрідний спосіб сприйняття світу, спосіб бачення реальності, спосіб мислення і світовідчуття, спосіб існування й усвідомлення себе в неспокійному житті. Тому ніяк не можу погодитись із тим, що майстерність журналіста — це всього-на-всього вправне володіння пером чи “підвішений язик” [1, с. 72].

У поняття “журналістська майстерність” Володимир Здоровега вкладав багато компонентів, одним з них вчений вважав літературну майстерність. “Літературна майстерність у журналістиці — це вміння оперативно інформувати, відгукуватись на актуальні питання, глибоко і компетентно проникати в суть суспільних подій і явищ, правдиво узагальнюючи їх з певних групових, державних, загальнолюдських інтересів, сміливо, аргументовано, цікаво і переконливо втілювати власні думки і думки співрозмовників у стислій і досконалій формі, домагаючись певних духовних і практичних результатів” [2, с. 32].

Як бачимо, літературна майстерність — важлива складова журналістської творчості, без якої власне немислима журналістика. Володимир Здоровега стверджує: “Кожен із видів літературної праці має свою специфіку, вимагає своєрідних задатків. Літературна робота в журналістиці не належить до найскладніших. Нерідко вона видається наддивовижу простою. Кожна освічена, грамотна людина може написати замітку для газети чи сказати кілька слів у мікрофон. Однак дописувати епізодично до газети і бути журналістом-професіоналом — це не одне й те саме. Не будучи найскладнішим видом літературної творчості, журналістика, за загальним визнанням, є водночас найважчим її видом. І це пояснюється характером творчої праці саме у ЗМІ. Вона вимагає насамперед оперативності, максимальної зібраності, зосередженості, вміння шукати інформацію та її найрізноманітніші джерела, здатності налагоджувати контакти з людьми” [2, с. 13]. Однак літературна праця — це ще не вся творчість журналіста. Володимир Здоровега чітко це визначає, виділяючи літературну майстерність серед інших етапів творчості.

Окрім літературної майстерності, Володимир Здоровега виділяв й інші аспекти журналістської творчості, більш індивідуальні. Саме цій складній субстанції, яку називають талантом, або, як казав Володимир Здоровега, “Божа іскра”, вчений приділяв багато уваги. Володимир Здоровега зазначає: “Майстерність, професіоналізм не починаються і не закінчуються за робочим столом.

Корені таланту — в глибині людського ества, у людській натурі, совісті” [2, с. 28].

Що ж до навчання журналістської майстерності, то Володимир Здоровега говорить так: “Як і в інших сферах людської діяльності, кожен проходить певні етапи професійного становлення. Талант же творчого працівника формується поступово, внаслідок насамперед самостійної праці, самостійного досвіду. Не можна навчити писати — цього можна навчитися, повторимо ще раз. Тим паче не можна навчити стати майстром у творчій справі. Майстри народжуються у процесі поєднання природних здібностей, знань, наполегливої праці, терпіння. І все ж певні професійні знання як результат конденсованого досвіду, як своєрідний компас, орієнтир у суперечливих процесах творчості у журналіста, особливо початкуючого, повинні бути. Хоча б для того, щоб учитись і на чужому досвіді, на чужих, а не тільки на власних помилках. Нікому не вдається уникнути власних помилок, але можна звести їх до мінімуму і не винаходити заново велосипед” [2, с. 26].

У понятті “журналістська майстерність”, як доводить Володимир Здоровега, — нашаровуються різні ознаки професійних рис працівника ЗМІ від морально-громадських (мужність, сміливість), психологічних (оперативність, відчуття актуальності), освіченість (знання, компетенція) до суто літературних (уміння цікаво, стисло, образно викладати думку), а на телебаченні ще й певні зовнішні дані (голос, зовнішній вигляд). Зрештою, високий професіоналізм журналіста охоплює ще й глибинніші людські якості, особливу внутрішню енергетику, яка дає змогу йому впливати на інших людей.

До складових журналістської майстерності, крім вищеописаних ознак, Володимир Здоровега відносить і володіння різноманітними жанровими формами, і співвідношення індивідуальної та колективної майстерності, і вправне володіння словом на текстотворчому рівні. Вчений зазначає: “Не можна вести мову про підвищення журналістської майстерності, коли ігноруються, збіднюються, примітивізуються такі національні здобутки як мова. Тому вдосконалення майстерності української журналістики неможливе без нормального функціонування в ній української мови” [2, с. 36].

Одною із найважливіших складових журналістської майстерності Володимир Здоровега вважає феномен цікавого. Володимир Здоровега пише: “Серед складових компонентів журналістської майстерності феномен цікавого є своєрідним інтегруючим началом. Він не наявний поряд з актуальністю, оперативністю, сміливістю, доступністю та яскравістю викладу інформації, а вбирає в себе й одне, і друге, і третє” [4, с. 23].

Володимир Здоровега намагається з’ясувати у чому полягає феномен цікавого: “Цікавість, інтерес ґрунтуються, таким чином, на певних життєвих потребах і вроджених інстинктах. Цікаве у житті трансформується у відображеній людиною дійсності, себто у певній системі слів, понять, різних за властивістю, природою і складністю образів” [2, с. 39].

Цікаве у журналістиці має свій характер відображення, але його джерелом завжди є інтерпретована дійсність. Володимир Здоровега слушно зауважує: “Цікавість у журналістиці у чомусь споріднена із цікавістю у мистецтві, але ґрунтується на інших засадах. Журналістика ближча до реальності, є її прямим, а не опосередкованим вигадкою відображенням. Вона є ніби впровадженням життя, її згустком” [2, с. 39].

За дослідженнями Володимира Здоровеги вирізняють як загальні, так і специфічні прояви цікавості в журналістиці. Для абсолютної більшості реципієнтів найбільше зацікавлення викликають людина і все, що з нею відбувається, незвичайні людські долі, виняткові пригоди. Постійний людський інтерес, пов'язаний з життям знаменитостей у тій чи іншій сфері людської діяльності. Фактор цікавого може полягати і в сенсаційності інформації, інтригуючих і дотепних заголовках, новизні фактів, неординарності подій, ілюстраціях, фотографіях, авторитеті журналіста, авторській індивідуальності.

Однак, як вважає Володимир Здоровега, “зрозумілий і необхідний у журналістиці пошук цікавого у подачі інформації мусить узгоджуватись, навіть підпорядковуватись, як загальним принципам журналістики, так й існуючим у всьому світі етичним нормам, законам гуманізму і людської моралі. Знайти гармонію між ними — велика наука і водночас мистецтво працівника ЗМІ” [2, с. 45]

Складова журналістської майстерності — феномен цікавого — це власне та дорога, яка сьогодні веде до успіху на ринку інформації. З цього приводу журналістикознавець сказав так: “В умовах інформаційного буму, колосального збільшення інформації, так і шуму проблема цікавості набуває стратегічного значення. Щоб цікаво писати, розповідати, показувати, журналістові самому повинно бути цікавим відтворюване ним життя, і сам він повинен бути для реципієнта особистістю. Скільки б не вели мову про те, що таке цікаво, розумом осягнути цей феномен важко, він відчувається інтуїтивно. Це, найімовірніше, підсвідоме, вроджене відчуття — органічна частина журналістського обдарування” [2, с. 49]. Це спонукає нас до висновку, що журналістська майстерність у більшій мірі є особистим вмінням, швидше знаком особливих здібностей, ніж набутих знань.

За словами Володимира Здоровеги, собливого таланту вимагає художньо-публіцистичне осмислення сучасності. Власне образності журналістського виступу значну увагу приділяє Володимир Здоровега, вбачаючи і в цьому значну частину журналістської майстерності.

Вчений стверджує: “Публіцистичний образ використовується у тексті журналістського виступу із різною метою, він багатофункційний у своїй єдності. Найпростіше його завдання звернути увагу, по можливості дохідливо, наочно сказати про те чи інше явище, факт, зримо висвітлити складне абстрактне поняття. Наявність у публіцистичному тексті елементів образності, точних і вдалих характеристик вже само по собі корисне, оскільки збуджує увагу читача, слухача. Такого типу образність — випробувальний засіб ораторського мистецтва, а відтак і політичної прози, журналістики” [2, с. 235].

Це визначення образу, яке подає Володимир Здоровега, найбільш вдало розкриває його суть. Специфіку образного мислення науковець вбачає у вмінні автора перетворювати думку в живу особистість.

Володимир Здоровега слушно зауважує: “Образність — один з ресурсів публіцистики. Як це не парадоксально, але із поліпшенням стану ЗМІ, розширенням можливостей якості публіцистичного письма, його образність, зокрема, не поліпилася, а навіть погіршилася. Явне посилення оперативності в журналістики не сприяє поліпшенню її літературної досконалості, зокрема й образності. Ще Арістотель говорив, що метафори не можна. Однак кожен молодий, і не тільки молодий, журналіст повинен розвивати природні задатки, вміння бачити

суперечності, поєднувати між собою деякі поняття на основі подібності чи відмінності. Він повинен яскраво і наочно показати реалії життя, прагнути глибини думки і свіжості, яскравості слова” [2, с. 242]. Це, за словами Володимира Здорогеги, один зі шляхів покращення журналістської майстерності. Володимир Здорогега запевняє: “Образ в публіцистиці — не щаслива випадковість. А органічна необхідність” [3, с.11].

Проаналізувавши праці Володимира Здорогеги, дослідивши у них поняття “журналістської майстерності”, можемо зробити висновок, що ставлення Володимира Здорогеги до питання журналістської майстерності було особливе. Адже цьому феномену журналістської творчості теоретик присвятив значну частину наукових пошуків. Саме в авторській майстерності вчений бачить привабливість і результативність журналістського твору. Ґрунтовні дослідження журналістикознавця свідчать про те, що журналістська майстерність — це основа професії журналіста, це найважливіша складова професіоналізму працівників мас-медіа. Хоч сам Володимир Здорогега визнавав, що поняття журналістської майстерності навіть на індивідуальному рівні складне і суперечливе. “Журналістика — динамічний і складний процес. Вона зазнає постійних змін... Тому дуже важко, навіть ризиковано давати загальну, універсальну “формулу майстерності”. І все ж ми спробуємо запропонувати робоче визначення тих складових частин фахових ознак, які тою чи іншою мірою мають бути притаманні сучасній журналістиці, а їх відсутність заважає здобуттю українською журналістикою належного авторитету” [2, с. 31–32].

З цих слів робимо висновок, що Володимир Здорогега розумів журналістську майстерність не лише як сукупність професійних ознак, а значно глибше, надаючи цій ланці журналістської праці світоглядного значення, вбачаючи в ній не лише якість і дієвість журналістського твору, а й розвиток української журналістики у світовому контексті.

Однак, крім професійних рис, журналістська майстерність, на думку професора Здорогеги, має багато індивідуального, особисто авторського. Саме талант журналіста, його здатність оригінально мислити роблять журналістський твір не просто інформацією, а власне творчістю.

Тому Володимир Здорогега у визначенні журналістської майстерності намагався знайти золоту середину між знаннями і талантом, адже для формування професіонала необхідно мати і перше, і друге. Зрозуміло, що без покликання до творчої праці неможливо досягти успіху, навіть за умови найкращої фахової підготовки. А без належних знань і самовдосконалення найяскравіша “Божа іскра” може погаснути. Отже, щоб досягти майстерності у журналістиці, слід зважати на низку характеристик, починаючи від загальнолюдських якостей, освіти, здатності вдосконалювати власні знання, набування нових професійних навичок відповідно до вимог часу до суто індивідуальних, які притаманні людині від народження внаслідок особливого обдарування.

Визначаючи складові журналістської майстерності, Володимир Здорогега не тільки теоретично обґрунтовував їхню необхідність та потребу вдосконалення, а й давав практичні рекомендації щодо покращення якості журналістського твору за допомогою літературної майстерності, образного слова, феномену цікавого.

Зв’язок теоретичних засад функціонування мас-медіа з журналістською практикою у концепції “журналістської майстерності” Володимира Здорогеги

робить певну еволюцію у журналістиці, допомагає уникнути шаблонності, сприяє цікавості сприйняття журналістського виступу. Справедливо Володимира Здоровегу називали граючим тренером. Адже Володимир Йосипович до останнього дня поєднував науково-педагогічну роботу з журналістською практикою, що робить його внесок у розвиток української журналістики ще вагомішим.

1. Здоровега В. Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги / Володимир Здоровега. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. — 131 с.
2. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: [підручник] / Володимир Здоровега. — Львів : ПАІС, 2004. — 268 с.
3. Здоровега В. У майстерні публіциста: Проблеми теорії психології публіцистичної майстерності / Володимир Здоровега. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 1969. — 169 с.
4. Здоровега В. Феномен цікавого в журналістиці / Володимир Здоровега // Вісник Львів. ун-ту. — Сер. *Журналістика*; Вип. 22., 1986. — С. 95-105.
5. Кабачинська С. Зубр журналістики — для акул пера / С. Кабачинська // Дзеркало тижня — 2005. — 8 лип. — С. 6.

JOURNALISM PRIZE THROUGH THINKING SKILL VLADIMIR ZDOROVEHA

Myroslava Rudyk

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
E-mail: journft@franko.lviv.ua

The article discusses about different kind of journalistic master-work by conception of the famous journalism theorist and publicist Volodymyr Zdoroveha.

Key words: Volodymyr Zdoroveha, journalistic master-work.

ЖУРНАЛИСТСКОЕ МАСТЕРСТВО В МИРОВОЗЗРЕНИИ ВЛАДИМИРА ЗДОРОВЕГИ

Мирослава Рудык

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина
E-mail: journft@franko.lviv.ua

Исследовано основные методы творческого мастерства по взглядам известного теоретика журналистики и публицистики Владимира Здоровеги.

Ключевые слова: Владимир Здоровега, творческое мастерство.

Стаття надійшла до редколегії 09.09.2011

Прийнята до друку 26.09.2011